

Sovon brengt aantallen en verspreiding van overzomerende ganzen in Noord-Nederland in kaart

Verschillende provincies maakten in de afgelopen tijd bekend hoe ze willen omgaan met de deels nog sterk groeiende populaties ganzen in het broedseizoen. Het tellen van 'zomerganzen' werd tot dusverre vooral opgepakt door provinciale wildbeheereenheden, onder regie van de Jagersvereniging. De provincies Fryslân, Groningen en Drenthe vroegen in 2015 aan Sovon om de ganzen op hun grondgebied in juli door middel van professionele tellingen gedetailleerd in kaart te brengen. Doel is om informatie te vergaren over aantallen/verspreiding, habitatgebruik en broedsucces.

Groeiende zomerpopulaties

De meeste ganzen die in ons land broeden, namen vooral na 2000 sterk toe. Rond 2012 ging het naar schatting om een kleine 600.000 vogels (voor driekwart Grauwe Ganzen), met daarbij een aanzienlijke onzekerheid vanwege de foutenmarges in de extrapolaties (Sovon-rapport 2012/34). De wildbeheereenheden telden in 2014 en 2015 volgens een persbericht van de Jagersvereniging resp. 609.000 en 598.000 ganzen. Er is echter onvoldoende duidelijkheid over de volledigheid van deze tellingen, en of er bijv. wordt gecorrigeerd voor niet-getelde gebieden waar wel ganzen zitten. BMP-indexen laten over de laatste tien jaar nog aanzienlijke groeicijfers onder de broedvogels zien, vooral bij Grauwe Gans en Brandgans (figuur 1).

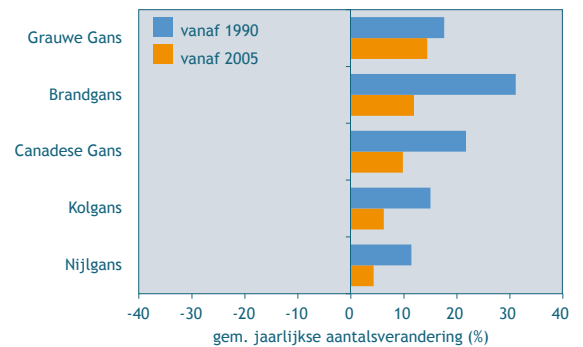
Bij Nijlgans, daarentegen, lijkt de periode van groei voorbij: na 2010 hapert de tot dan toe jaarlijkse toename, terwijl de maandelijkse watervogeltellingen sinds 2012/13 een duidelijke afname vertonen (opvallend genoeg repte de Jagersvereniging voor juli 2015 nog wel van een toename). Binnen Nederland bestaan bij broedende ganzen grote verschillen in groeisnelheid van populaties, zoals figuur 2 laat zien voor Grauwe Gans. Net als landelijk zijn de regionale groeicijfers over de laatste tien jaar kleiner dan over de hele periode vanaf 1990. Maar dat laat onverlet dat de aantallen in Groningen, Fryslân, Utrecht en Noord-Holland ook recent nog met gemiddeld meer dan 10% per jaar groeiden.

Telling juli 2015

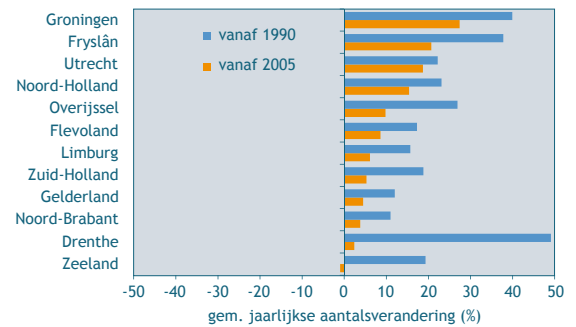
De tweede helft van juli is bij uitstek geschikt om omvang en verspreiding van lokale ganzenpopulaties vast te leggen. Zo'n telling biedt veel aanvullende informatie bovenop bijv. BMP, omdat ook de niet-broedende fractie in de populatie wordt geteld (en die kan bij hoge broeddichtheden aanzienlijk zijn). Bovenal bestaat de mogelijkheid om inzicht te krijgen in het broedsucces, door tijdens de telling het aandeel jonge vogels in de ganzengroepen vast te leggen (zoals dat ook in de winter gebeurt bij arctische ganzen). In Groningen is dit vast onderdeel van het onderzoek, in Fryslân werd het in een zo groot mogelijk deel van de telgebieden geregistreerd.

In Groningen bleek uit ringaflezingen dat van Grauwe Ganzen in juli 2015 vooral de eigen broedvogels present waren, maar dat hoeft niet voor alle soorten op te gaan. Vooral bij Grote Canadese Gans is de herkomst diverser, met in Groningen aflezingen van o.a. vogels uit Noord-Brabant en Westfalen in Duitsland. Eerder liet Berend Voslamber zien dat in Groningen tijdens de rui gevangen Canadese Ganzen naderhand werden gemeld uit België, Duitsland, Denemarken en Zweden (Grauwe Gors 39 [3]: 128-133). In ieder geval bij deze soort lijkt uitwisseling met populaties over de grens eerder regel dan uitzondering. Er is dus voorzichtigheid geboden bij het leggen van verbanden tussen zomeraantallen en bijv. de effectiviteit van provinciale maatregelen ter populatieregulatie en schadereductie bij de lokale broedpopulatie.

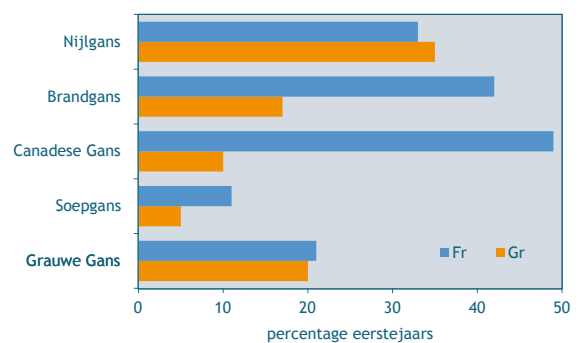
Zowel in Groningen als Fryslân werden alle ganzensoorten nage-noeg provinciedekkend door veldmedewerkers van Sovon onderzocht, verspreid over een aantal dagen. In Drenthe beperkte de op trend-informatie toegespitste telling (die vanaf 2013 loopt) zich tot 30 steek-

Figuur 1. Jaarlijkse aantalsverandering van broedende ganzen in Nederland, op grond van landelijke BMP-cijfers. Weergave vanaf 1990 (hele reeks) en 2005 (laatste 10 seizoenen). Zie ook sovon.nl/nl/content/vogelsoorten.

Figuur 2. Grauwe Gans. Jaarlijkse aantalsverandering bij broedvogels per provincie. Weergave als in figuur 1. Zie ook sovon.nl/nl/provincies.

Figuur 3. Percentage eerstejaars van enkele ganzensoorten in Groningen en Fryslân op basis van de juli-telling in 2015.

proefgebieden waar doorgaans de grootste concentraties ganzen verblijven.

De tellingen in de drie provincies vonden onafhankelijk plaats van tellingen door de wildbeheereenheden (voor Fryslân wordt afstemming van beide tellingen nagestreefd). Een groot pluspunt van de provincie-overstijgende werkwijze: belangrijke ganzengebieden als Lauwersmeer, Onlanden en Zuidlaardermeer konden in een gecoördineerde actie op hetzelfde moment worden geteld.

Grauwe Gans dominant

In totaal werden in juli 2015 in de drie noordelijke provincies 59.304 ganzen geteld, waarbij zij opgemerkt dat dit aantal dus voor Drenthe enige onderschatting inhoudt. De Grauwe Gans was met 46.762 vogels veruit de talrijkste soort (79% van geteld aantal). In Fryslân kwam de Brandgans op de tweede plaats (1986), in Groningen Grote Canadese Gans (1481) en in Drenthe Nijlgans (1127). Opvallend was verder het verhoudingsgewijs grote aantal Kolganzen in Fryslân (511) en het grote aantal Soepganzen (1010) in Groningen. Langs de Friese en Groningse Waddenkust werden in totaal nog 29 Rotganzen geteld, die kennelijk na de voorjaartrek waren blijven hangen.

Grote habitatverschillen

Vooraf Grauwe Ganzen houden er in de zomer in het landelijk gebied een uitgesproken ritme op na. In de vroege ochtend en in de avonduren wordt gevoerageerd op grasland, terwijl de vogels overdag voornamelijk rusten op grotere wateren. Dit ritme weerspiegelt zich ook in de telresultaten (die juist daarom overdag worden verzameld): in Groningen werd 85% van alle Grauwe Ganzen in (natte) natuurgebieden aangetroffen, in Fryslân 53% (daarnaast 46% in agrarisch grasland).

Het habitatgebruik bracht echter ook grote verschillen aan het licht. Afgezien van Grauwe Gans (1%), verbleef in Groningen van alle talrijke soorten een aanzienlijk deel in stedelijk gebied: Soepgans 47%, Canadese Gans 41%, Nijlgans 28% en Brandgans 24% (vooral omgeving Groningen, Hoogezand, Veendam). In Fryslân, daarentegen, kwam alleen de Soepgans (6%) in enige aantallen in de steden voor. Cijfers uit Drenthe zijn minder eenduidig te interpreteren aangezien deze provincie alleen op basis van een steekproef werd geteld.

Variabel broedsucces

Nijlganzen hadden gemiddeld genomen de beste broedresultaten, met zowel in Groningen als Fryslân ongeveer een derde eerstejaars in de populatie (figuur 3). Afgaande op recente cijfers van integrale tellingen in Noordrijn-Westfalen in Duitsland (2011-15 gemiddeld 30%; K. Koffijberg/NWO) lijkt dit een gangbaar broedsucces bij deze soort. Verhoudingsgewijs veel jongen werden ook bij de Friese Brandganzen en Canadese Ganzen geteld, terwijl de Groningse Canadese Ganzen van heel weinig jongen vergezeld waren. De Groningse zomerpopulatie lijkt dan ook vooral uit ruide (dus mislukte broedvogels) te bestaan (zie boven). Wellicht was de steekproef met name in Fryslân bij beide soorten echter te klein voor een betrouwbaar beeld. Ook onder de Friese Soepganzen werden relatief weinig vogels op leeftijd gebracht, maar zowel in Fryslân als Groningen was het broedsucces van deze soort laag. Een grote steekproef onder Grauwe Ganzen bracht vergelijkbare resultaten in beide provincies. Vergeleken met het landelijke beeld (vanaf 2010 gemiddeld 12% eerstejaars; Sovon-rapport 2015/72) zijn ze aan de hoge kant, mogelijk omdat de broedvogels in beide provincies nog steeds goed in de lift zitten (vgl. figuur 2).

Monitoring voorbij de zomertelling

Goede en reproduceerbare resultaten voor zomertellingen zijn als eerste stap essentieel om na te gaan hoe de ganzenaantallen in de zomer reageren op de maatregelen die in een aantal provincies lopen (legsels onklaar maken, afschot, vangen en vergassen). Een dergelijke eenmalige telling laat echter weinig zien van de processen die schuilgaan achter eventuele optredende aantalsveranderingen. Worden er minder jongen geboren (bijv. door legselbeperking), of neemt juist de overleving van de volwassen vogels af (door afschot en vangsten)? Die informatie zou het ook mogelijk maken projecties naar de toekomst te maken. De Jagersvereniging publiceerde in maart jl. een persbericht met de melding dat het aantal ganzen in Nederland in de zomer van 2015 op basis van hun landelijke telling voor het eerst sinds decennia was gedaald: een afname van 1% ten opzichte van het voorgaande jaar. Maar is deze ontwikkeling (eerder stabilisatie dan afname) de start van een structurele ontwikkeling, of slechts een eenmalig fenomeen? Onderzoek in Friese natuurgebieden liet bijv. zien dat het

onklaar maken van legsels geen invloed had op het uiteindelijke aantal vliegvlugge jongen (Sovon-rapport 2015/05).

De tellingen in de zomer van 2015 in Noord-Nederland vormden een eerste stap om ook op grotere schaal gegevens omtrent het broedsucces te verzamelen. Daarnaast worden meerdere soorten (Grauwe Gans, Brandgans, Grote Canadese Gans, Nijlgans) al een aantal jaren geringd met halsbanden of kleurringen. Aflezingen kunnen onder andere gebruikt worden om veranderingen in overleving op het spoor te komen. Een afname in de jaarlijkse overleving zal bij ganzen naar verwachting ook de grootste effecten hebben op de toekomstige aantalsontwikkeling, en dus veel sneller effecten van populatieregulatie inzichtelijk maken. Als dan ook nog de afschot- en vangstgegevens makkelijk toegankelijk worden, kunnen eventuele veranderingen in overleving goed gekoppeld worden aan de aard en intensiteit van de diverse maatregelen. Deze aanpak biedt bovendien als voordeel dat de telling in juli in perspectief geplaatst kan worden, door een vergelijking van het verwachte met het daadwerkelijke aantalsverloop.

● **Kees Koffijberg & Vincent de Boer**

Gezantellingen in juli 2015 in Fryslân, Groningen en Drenthe (en ook in Zeeland) vonden plaats in opdracht van de desbetreffende provincies. In Fryslân werd daarnaast in opdracht van It Fryske Gea en Staatsbosbeheer meer in detail gekeken naar ganzen in hun terreinen, en effecten van beheersmaatregelen. Rapporten van al deze projecten zijn te vinden onder sovon.nl/rapporten Informatie rondom het thema ganzen is gebundeld onder sovon.nl/gezanten

